

CIVILIZAȚIA GLOBALIZATĂ DIN PERSPECTIVA ETICII GLOBALE

Anatol Eșanu

Catedra Filosofie și Bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu” din RM

Summary

The globalized civilization in the context of Global Ethics

An analysis of modern civilization through the prism of globalization process and of a planetary society constitution is undertaken in this article. The author tackles this process in both universalistic and local plans. The essence and the content of global ethics is outlined, underlining its importance in the illustration of global civilization space, in which are preserved and developed authentic values of local civilization. The educational factors are underlined in the constitution and promotion of Global Ethics.

Rezumat

În articol se întreprinde o analiză a civilizației contemporane prin prisma procesului de globalizare, de constituire a unei societăți planetare. Autorul abordează acest proces atât în plan universalist cât și în cel local. Se reliefează esența și conținutul eticii globale, subliniindu-se importanța ei în edificarea unui spațiu civilizațional global, în care sunt prezervate și dezvoltate valorile autentice ale civilizațiilor locale. Se subliniază factorii educaționali în constituirea și promovarea eticii globale.

Spiritul timpului în care trăim la început de mileniu simbolizează într-o măsură din ce în ce mai amplă noțiunea de globalizare. Societățile actuale, utilizând angrenajul globalizării, se includ în relații de interdependență cu o multitudine de procese economice, politice și culturale, contribuind astfel, la transformări civilizaționale majore. Pentru a înțelege aceste transformări este necesar de a apela nu doar la abordarea universalistă, dar și analiza lor în contextul existenței pluralismului civilizațional actual și a poziționării lui în lumea globalizată[2].

În lumea contemporană, cuprinsă de procesul globalizării, adică de crearea unui spațiu economic, politic și cultural comun pe Terra și constituirea unei societăți planetare, există o multitudine de civilizații locale. Din multitudine de criterii, lingvistice, culturale, istorice, politice, care stau la baza identității fiecărei civilizații, religia constituie caracteristica cea mai importantă – diferența ei specifică [4].

Actualmente, grație fenomenului globalizării, are loc nu doar procesul de contactare, dar și de respingere, de rezistență a civilizațiilor. Cele mai periculoase conflicte apar nu între clasele sociale sau grupările economice, ci între oameni, aparținând diferitor grupuri culturale. Conflictele între statele aparținând diferitor civilizații poartă în sine un potențial devastator, deoarece alte state și popoare din aceste civilizații se coagulează pentru acordarea sprijinului țărilor din aceeași familie civilizațională. Se preconizează că conflictele vor avea loc între principalele grupe culturale din lume, adică între civilizațiile locale: occidentală, islamică, confucianistă, japoneză, indiană etc [3].

Pe de altă parte, existența unor civilizații globale, reprezentând în sine uniuni gigantice de oameni la cel mai înalt nivel al identității culturale, presupune manifestarea unei interacțiuni multiplanice intensive și permanente între civilizații. În acest context, devine actuală problema raportului dintre globalizare și realitatea multicivilizațională, adică, conduce oare globalizarea sau poate ea să conducă la dispariția civilizațiilor locale în urma ciocnirii civilizațiilor și înfrîngerii civilizațiilor locale din partea unei din ele sau conduce la crearea unei civilizații universale planetare? Altfel spus, dacă globalizarea prezintă în sine o legitate în evoluția societății umane, apoi constituie o astfel de legitate și crearea unei civilizații universale [7]?

Răspunzând la aceste interogații, trebuie reieșit din faptul că globalizarea generează interferența civilizațiilor locale actuale în baza transformărilor în substanța tehnico-tehnologică a muncii și mijloacelor de comunicare, dar acest contact nu trebuie să se realizeze pe calea conflictelor și a negației, în speță, pe calea anihilării și dispariției a unor sau a tuturor

civilizațiilor locale. Din contră, grație globalizării se realizează premise pentru constituirea unei civilizații universale prin prezervarea civilizațiilor locale. Acestui fenomen i-a atras o atenție deosebită Arnold Toynbee, celebrul cercetător al civilizațiilor, care a descris cu lux de amănunte geneza lor. El remarcă că s-au creat premisele constituirii unei civilizații armonioase, acceptabile pentru majoritate, civilizație, care nu va fi creată pe calea anihilării altora, pentru a se dezvolta pe ruinele lor, civilizație, în care minoritatea privilegiată nu își va supune și chinui majoritatea [14]. Condițiile pentru apariția unei astfel de civilizație armonioasă după Toynbee, iar în discursul actual, a unei civilizații universale planetare, îl constituie spațiul geografic, care ar include tot globul terestru și care contribuie la realizarea lor în baza tehnologiilor științifice.

Globalizarea, ca proces de comuniune, de cooperare și de conștientizare a faptului, că oamenii, trăind în societăți concrete și aparținând unor civilizații locale, totodată aparțin și unei „comunități mondiale”, prezintă în sine și o legitate extrem de importantă a dezvoltării societății. Reieșind din definiția civilizației, conform căreia ea reprezintă un tip istorico- antropologic, sociocultural și istoric de organizare a societății și de transformări generate de globalizare, noi putem conchide că în baza procesului de globalizare se realizează condițiile de creare a unei noi civilizații universale, având caracter planetar. Noile tehnologii avangardiste conduc nu numai la transformări referitoare la poziționarea omului în mediul său de activitate, dar și la posibilitatea, ca economiile naționale să capete forme ce le-ar asigura integrarea lor în economia globală [6]. Globalizarea constituie un instrument puternic de proliferare a marilor inovații: revoluția în domeniul informaticii și a formelor sociale superioare (piața contemporană, cultura cosmopolită și democrația). A neglija imperativul globalizării, mai mult, a încerca de a construi ziduri iluzorii de izolare –semnifică nu altceva decât ghettoizarea societății.

Actualul proces de globalizare și de creare a unei civilizații universale planetare este necesar de diferențiat de ideea civilizației universale, existentă în secolele XIX-XX, care purta un puternic caracter occidentalocentrist [10]. La etapa contemporană de evoluție a sociumului planetar această paradigmă nu mai este agreată într-o măsură unanimă de alte civilizații, care se străduie să prezerveze identitatea și integritatea lor chiar și atunci când acceptă unele realizări ale civilizației occidentale în procesul de modernizare. Aproape toate civilizațiile neoccidentale importante posedă o istorie multiseclară și chiar multimilenară și capacitatea de transfer de realizări ale altor civilizații, care le-au maximizat șansele de supraviețuire în îndelungata lor evoluție socio-civilizațională. De aceea, procesul de modernizare a civilizațiilor neoccidentale nu semnifică orientarea lor occidentală obligatorie. Aceste societăți se modernizează, dar nu părăsesc matricea lor culturală și acceptă în mod selectiv valorile și institutele civilizației occidentale. Ar fi să gândim copilărește, remarca Brodel, ca modernizarea sau triumful civilizației singulare să conducă la sfârșitul multiplelor culturi istorice, care s-au dezvoltat pe parcursul multor secole în interiorul marilor civilizații mondiale [1]. Globalizarea duce spre unificarea umanității, spre crearea societății globale drept formă de existență a ei. Societățile, care se unifică într-o societate mondială își păstrează identitatea culturală, adică, apartenența la civilizații distincte și în baza unei astfel de apartenențe se compun anumite grupuri identitare, care posedă caracteristici economice și politice comune.

Unificarea umanității și crearea unei megasocietăți[5] nu contrazice existența mai multor civilizații locale, care se regăsesc, de rînd cu toate trăsăturile lor specifice, într-o societate planetară universală. Prezervarea umanității unite, dar în același timp multiple, prin existența mai multor centre de civilizație, necesită un nou echilibru de forțe și de influență între aceste centre, bazat pe un dialog deschis și respect reciproc. Astfel pot fi evitate conflictele dintre centrele lumii multipolare, care în condițiile globalizării și tehnologiei militare contemporane pot prezenta un pericol real de distrugere a megasocietății. Existența unui astfel de pericol de declanșare a conflictelor dintre centrele de putere, pe lângă alți factori importanți, poate fi explicat și prin faptul, că caracteristicile specifice ale unor societăți, aparținând diverselor centre de putere, se exprimă nu numai în particularitățile lor culturologice, ci și în suveranitatea statelor, care reprezintă aceste societăți și care sunt percepute de cetățenii lor drept protectoare ale culturii lor. Anume pe acest fundal apar în jurul unor centre de civilizație nu numai centre de putere

economică și militară. De aceea, noua ordine mondială nu trebuie să genereze conflicte între centrele de putere. Un posibil conflict în condițiile globalizării și actualei tehnologii militare ar avea consecințe fatale nu numai pentru un număr imens de populație a planetei, dar și pentru însăși viața pe Terra [15]. Din aceste considerente în societatea globală, în noua civilizație planetară este imperios necesar de stabilit noi relații nu numai între știință și politică, dar între politică și etică. Aceste relații ar asigura crearea și afirmarea unei etici globale, care ar corespunde civilizației universale în devenire [12].

Noua etică globală trebuie să contribuie, dacă nu la eliminarea totală, apoi la limitarea și controlul consecințelor negative ale globalizării, care pot să se manifeste atât în interiorul unor centre de putere, cât și între aceste centre. Pentru a contribui la realizarea unui astfel de scop nobil, acest umanism etic planetar [8] trebuie să susțină și să apere omul, drept o ființă liberă și creatoare și să respecte diferențele diferitor civilizații. Respectul acestor diferențe trebuie să fie exprimat prin reglementarea de o astfel de manieră a problemelor litigioase, care nu ar pune în pericol particularitățile unor civilizații din cauza ignorării și chiar anihilării, înfii de toate, a culturii lor. Reieșind din premisa, că aspirațiile valorice, ancorate profund în natura umană, că principalele principii ale comportamentului moral sunt comune pentru toate civilizațiile și că ele evoluează continuu, este imperios necesar de a tinde spre constituirea și manifestarea eticii globale, spre formularea și adoptarea principalelor ei principii. În opinia noastră pot fi formulate următoarele principii ale eticii globale: biocentrismul drept paradigmă a raportului omului cu mediul anviromental [9], demnitatea și autonomia individului uman drept calitate fundamentală, protecția umană a structurii personalității, care însă nu semnifică tolerantă față de orice comportament uman, protecția umană a eticii, recunoașterea responsabilității și datoriei față de alții, autocontrolul și precauția ca bază a comportamentului etic, educația morală a copiilor și a tineretului, utilizarea noos-ului în formarea convingerilor și viziunilor etice, dispunerea spre evoluția principiilor și valorilor etice cu luarea în considerare a realității și așteptărilor viitoarelor transformări și dispunerea spre respectarea acestor noi principii.

În civilizația planetară, care actualmente se prezintă mai mult ca virtuală decât reală, și în care sunt prezente câteva centre de putere, există și va exista în continuare, necesitatea imperioasă a dezvoltării eticii planetare. Această nouă etică trebuie să exprime situația omului în civilizația multipolară, atât în societățile concrete în care există umanitatea, cât și în „societatea globală.” Etica globală, axată pe respectarea normelor etice general acceptate de societatea umană și pe poziționarea individului uman în contextul transformărilor generate de globalizare, trebuie să se manifeste prin următoarele postulate: consfințirea omului drept cea mai mare valoare a societății planetare, respectarea demnității căruia trebuie să se manifeste prin crearea condițiilor pentru dezvoltarea lui drept personalitate liberă și multilateral dezvoltată, a existenței sale materiale în baza propriei activități de muncă, crearea condițiilor de muncă, în care nu se depersonalizează personalitatea umană și unde identitatea ei nu este pusă în pericol, realizarea premiselor pentru participarea, în condiții de echitate (absența oricărui tip de discriminare) în viața politică la nivel național și global, stabilirea unor relații armonioase dintre natură și societate, în scopul prezervării cadrului biologic al vieții și a vieții omului, organizarea politică a „societății globale” drept o societate umană multipolară, care asigură armonizarea intereselor divergente, prosperitatea economică și socială a tuturor oamenilor societății planetare. Elaborarea și realizarea acestor postulate etice umaniste vor putea să asigure constituirea civilizației planetare drept o civilizație armonioasă în care nu se mai pune la îndoială existența civilizațiilor locale, în speță a culturii lor în calitate de criteriu al autodeterminării, realizarea libertății, drepturilor și demnității omului. În acest context, este foarte important de a interpreta civilizația globală și etica globală drept o conexiune imanentă, indispensabilă și logică a procesului civilizațional actual.

Din acest punct de vedere, există la ora actuală necesitatea ca globalizarea să contribuie unui nou pact social: parteneriatul statului, business-ului, societății civile în eforturile lor comune în vederea dezvoltării potențialului uman și a finanțării noilor tipuri de activități umane. Astfel, apare necesitatea unei reglementări mai ample a tendințelor economice mondiale, a instaurării

unei mai mari responsabilități a capitalului financiar mondial, extrem de importante în condițiile actualei crize financiar-economice mondiale, constituirea unui control asupra Băncii Mondiale și a Fondului Monetar Internațional. O importanță deosebită capătă formarea noilor institute de dirijare globală: consiliul economic de securitate (G 20), organizația mondială de protecție a mediului, banca centrală globală de oferire a creditelor în situație de criză, instaurarea treptată a democrației globale, care va asigura o participare mai echilibrată a statelor în adoptarea deciziilor la nivel regional și global [11] .

În realizarea eticii planetare ca element definitiv de coagulare a noii civilizații planetare, un rol important îl joacă educația [13]. Pe de o parte, educația trebuie să asigure societatea globală cu cadre înalt specializate de orientare umanistă, capabile, grație metodelor științifice, să analizeze transformările sociale în lumea planetară, atât în sfera economică, cât și în domeniile vieții sociale. Dintr-un alt punct de vedere, sistemul educațional global trebuie să formeze o conștiință planetară, grație căreia, indivizii umani, aparținând diverselor forme de viață socială, își dezvoltă cultura lor proprie, devenind totodată, și membri ai societății planetare, care, în virtutea procesului de globalizare se transformă în megasocietate, „societate globală.” Prin conținutul său educația globală poate și trebuie să-și aducă aportul în stabilirea și dezvoltarea unor astfel de relații, care contribuie la înțelegerea reciprocă dintre civilizații și culturi.

Bibliografie

1. A se vedea: **Braudel, F.** Gramatica civilizațiilor.- București: Meridiane, 1994, vol.1.
2. A se vedea: **Georgiu Grigore.** Filosofia culturii – București: SNSPA, 2001.
3. A se vedea: **Huntington Samuel.** Ciocnirea civilizațiilor. – București: Antet,1997.
4. A se vedea: **Mantzaridis Giorgios I.** Globalizare și Universalitate. Himeră și Adevăr.- București: Ed.Bizantină, 2002.
5. A se vedea: **Naisbitt, John.** Megatendințe.- București: Ed. Politică, 1984.
6. A se vedea: **Soros George.** „Despre Globalizare”. – Iași: Polirom,2002; **Медведев В.** Глобализация экономики: тенденции и противоречия. // МЭ и МО. 2004, № 2.
- 7.A se vedea: **Tomilson John.** Globalizare și Cultură. – Timișoara: Editura Amarcord, 2002.
8. A se vedea **Țirdea Teodor.** Dimensiunile bioetico-noosferice ale umanismului planetar. // Anale științifice ale USMF «Nicolae Testemițanu» // Probleme actuale de sănătate publică și management. Zilele Universității consacrate anului „Nicolae Testemițanu” cu prilejul aniversării a 80 ani de la naștere. Ediția VIII-a. Volumul I, 16-19 octombrie 2007. - Chișinău: 2007. - p. 300-307.
9. A se vedea: **Țirdea Teodor.** Elemnte de bioetică. – Chișinău: Univers Pedagogic, 2005, p. 24-32.
10. A se vedea: **Boia Lucian.** L’Occident. Une interpretation historique. – Paris, Ed. Les belles lettres, 2007; **Nemo Philippe.** Qu’est-ce que l’Occident ? – Paris: PUF, 2004.
11. A se vedea: **Krugman Paul.** The return of depression economics and the crisis of 2008. – N.-Y.: Robert S. McElvaine, 2008.
12. A se vedea: **Küng, Hans.** Pour une planète incertaine, un ethos planétaire. // Incertaine Planète. Textes des conférences et des entretiens organisés par les trente-cinquièmes Rencontres Internationales de Genève 1995 - Boudry-Neuchâtel: 1996, p. 315-339.
13. **Küng, Hans.** Ethique planétaire et éducation pour la tolérance. // Diogène, 1996, N 176, p. 120-139.
14. A se vedea: **Тоинби, А.** Цивилизация перед судом истории.- Москва: Прогресс, 1995.
15. A se vedea: **Шимаи. М.** Глобализация как источник конкуренции, конфликтов и возможностей. // Проблемы теории и практики управления, 1999, №1.